

Ruotsinopettajien tuntemuksia OPS2016-perusteista ja B1-kielen opetuksen varhennuksesta. Tiivistelmä Suomen ruotsinopettajat ry:n jäsenkyselystä

Kyselyn taustaa

Suomen ruotsinopettajat ry (SRO) teki maaliskuussa 2014 jäsenkyselyn koskien B1-kielten varhentamista ja OPS2016-perusteita. Kysely oli suunnattu perusopetuksen parissa työskenteleville yhdistyksen jäsenille ja se liittyi perusopetuksen uuteen tuntijakoon, joka otetaan käyttöön 1.8.2016. Uudessa tuntijaossa B1-kielen opetuksesta siirtyy kaksi vuosiviikkotuntia vuosiluokalle kuusi. A1-kielestä siirtyy yksi vuosiviikkotunti vuosiluokille 1–6.

Kysely tehtiin yhteistyössä Suomen kieltenopettajien liiton (SUKOL) kanssa viikoilla 12 - 13 2014. Kyselyn kohderyhmässä oli n. 1000 yhdistyksen jäsentä (alakoulu, yläkoulu, ja yläkoulu/lukio yhdistelmä) ja vastausprosentti oli n. 13 (131 vastaajaa). On mahdollista, että kaikki vastaajat eivät ole jäseniä, koska kyselyn loppuvaiheessa jäseniä pyydettiin antamaan kyselylinkki myös sellaisille kollegoille, jotka eivät ole yhdistyksen jäseniä.

Tarkoituksena oli selvittää jäsenten tietoa OPS2016-perusteista, kartoittaa ja ennakoida niiden vaikutuksia omaan työhön, kerätä ruotsin opettajien tuntemuksia, saada suuntaa-antava kuva tiedotuksen ja päätöksenteon tilanteesta kunnissa sekä kartoittaa jatkokoulutustarpeita. Kysely sisälsi 26 kysymystä neljän teeman alla. Teemat olivat vastaajan taustatiedot, kunnan kielitarjonta, OPS2016 ja opetussuunnitelmatyö. Kyselyn lopussa vastaajien oli mahdollisuus kirjoittaa vapaita kommentteja.

Kyselyn tuloksia tulkitessa on nähtävissä opettajien osittainen epätietoisuus ja huoli tulevaisuudesta, koska on ilmeistä että suuressa osassa vastaajien kouluista ja kunnista ei ole vielä tehty päätöksiä B1-kielen varhennuksesta ja paikallisesta opetussuunnitelmatyön tekemisestä ei ole vielä päätetty. Vastaajat näkevät muutoksissa enemmän haasteita kuin mahdollisuuksia.

Suurimalla osalla vastanneista (92 %) oli FM tai FK tutkinto, mikä vastaa hyvin tuoreen opettajabarometrin tuloksia opettajien pätevydestä (Opettajat Suomessa 2013, OPH 2014). Vastaajista 43 % opettaa luokkia 7-9, 20 % luokkia 1-9, 24 % luokkia 7-9 ja lukio ja vain 6 % luokkia 1-6. Heidän opetuskieliään ovat ruotsi (49 %), englanti (24 %) ja saksa (19 %). Muiden kielten (ranska, venäjä tai muu)

opettajia vastaajien joukossa oli vähän. Opetustuntien määrät vaihtelivat 22 – 29 h viikossa. Opetustunnit jakautuvat eri asteiden kesken eri tavoilla. Joidenkin työ on jakaantunut tasaisemmin eri asteiden välille ja tuntimäärissä näytti olevan eroja jaksosta toiseen lukion opettajien kohdalla.

Kuntien kielitarjonta

Kuntien kielitarjonnassa englanti oli useimmiten tarjottu (47 %) A1-kieli. Toisena A1-kielenä oli saksa ja kolmannen sijan jakoivat ruotsi ja ranska. Venäjän kielellä oli neljäs sija 8 % ja espanja, kiina ja muut kielet 3-4 %.

A1-kielen ryhmän perustamiseen tarvittava ryhmäkoko vaihteli mutta yleisin ryhmäkoko jäi selvittämättä huonon kysymyksenasettelun vuoksi. Valittavana olleista vaihtoehtoista ryhmäkoko 8 – 20 oppilasta sai 20 % vastauksista.

A2-kielinä 54 % vastaajien kunnista oli jokin muu kieli kuin saksa (20 %) ja ruotsi (13 %) ja A2-kielen ryhmän muodostamisen rajana yleisimmät ryhmäkoot olivat muu (40) ja 12 (26 %).

Vastausten perusteella voi olettaa, että B2-kieli terminä saattaa olla oudompi, esimerkiksi 12 % vastaajista kertoi ruotsin olevan B2-kieli eli toinen yläkoulussa, vuosiluokalla 8 uutena alkava kieli. Suurin osa suomalaisista oppilaista kuitenkin aloittaa ruotsin kielen opiskelun B1-kielenä vuosiluokalla 7. Muita yleisiä B2-kieliä vastaajien kunnissa olivat saksa, ranska ja venäjä. B3-kielistä, lukiossa alkavista, yleisimpiä olivat ranska, saksa ja venäjä.

Luokanopettajat opettavat suureksi osaksi ruotsia alakoulussa. 13 % kunnissa 1-6 luokkien kieliä opettaa ainoastaan luokanopettaja, aineenopettajien osuus on 29 % ja opetus jaetaan luokanopettajan ja aineenopettajan kesken on 50 % kunnista.

OPS2016 ja opetussuunnitelmatyö

Opettajat kokevat perehtyneensä tuntijakouudistukseen melko hyvin. Noin 10 % vastaajista kertoi, ettei tiennyt asiasta juuri lainkaan. Uuden tuntijaon uskotaan vaikuttavan negatiivisesti. 81 % vastaajista uskoo uuden tuntijaon vähentävän kielenopiskelua ja 79 % uskoo sen vähentävän A2-kielen opiskelua. Lisäksi 39 % uskoo omien opetustuntiensä vähenevän merkittävästi tai jonkin verran. Vastaajien mukaan kunnissa ei ole vielä tehty päätöksiä siitä, miten ruotsinopetus kuudennella luokalla tullaan järjestämään. Useammassa kunnassa asiasta ei ole vielä keskusteltu.

Vapaat kommentit kysyttäessä millaisia mahdollisuuksia OPS2016 tuo työhösi ovat voittopuolisesti negatiivisia. Muutamissa vastauksissa iloitaan työn monipuolistumisesta ja mahdollisuudesta tutustua oppilaisiin jo nuorempina.

Ohessa otteita vastaajien kommenteista:

”Kuutosluokkalaisten opettaminen antaa mahdollisuuden aloittaa ruotsin opettaminen elävästi ja korostaen suullisuutta Uusia oppimateriaaleja kieltenopetuksesta voi keskustella ja saada opetusta monipuolisemmaksi, innostaa lapsia ja kasvattaa kansainvälisyyteen.”

”Uudet oppimisympäristöt ja mahdollisuus opetusmenetelmien monipuolistamiseen.”

”Mahdollisuus opettaa ruotsia alakoulun puolella. Jos saan tunteja alakoulusta, pääsen opettamaan myös alakoululaisia. Opetusmenetelmät monipuolistuvat silloin.”

”Mikäli OPS-valmistelussa saadaan rajattua opetettavat sisällöt tarpeeksi suppeiksi, voi kielten opettajalle jäädä aikaa heittäytyä erilaisiin projekteihin oppilaiden kanssa, mikä lisäisi aineen kiinnostavuutta.”

”Ruotsin varhaistus on positiivinen asia mutta, koska se vie yläkoulusta 2 tuntia niin yhdellä viikkotunnilla ei yläkoulun puolella paljoa tee.”

”Oman kysymysmerkkinsä ovat kyläkoulut ja ruotsinopetus niissä.”

”Kuka opettaa ruotsia 6. Luokalla? Epäpätevä luokanopettajako? Miten käy valinnaisille B2- kielille? Kuka valitsee niitä, jos ne toteutetaan ns ylimääräisinä oppiaineina?”

”Ruotsin opettaminen vaikeutuu ja hajautuu. Yläkoulun puolelle jää liian vähän oppitunteja, jotta kielitaitoa edes voisi kuvitella ylläpitävänsä saati kartuttavansa.”

Yhteenvetona voidaan todeta että vastaajat ovat huonosti perillä koko tilanteesta ja suhtautuvat siihen negatiivisesti.

Vastaajat ennakoivat, että useampi joutuu kiertämään kouluja ja työtunnit vähenevät, mikäli opetusta siirretään aineenopettajille. Vastaajilla oli huoli siitä saavatko 6.-luokkalaiset pätevä kielenopettajan. Työmotivaatio sekä oppilailla että opettajilla saattaa laskea. Vastaajat ilmaisivat runsaasti huolta oppimisesta ja kielitaidon rapistumisesta: oppimisprosessi hidastuu, kun toistolle ei ole riittävästi aikaa. Tämä muutos tulee näkymään lukioissa ajan kanssa ja jatko-opinnot saattavat hankaloitua. Oppisisältöjen suhde käytettävään aikaan saattaa käydä kohtuuttomaksi, A2-kielen valinnat saattavat vähetä ja myös muut kielet kuin ruotsi ja valinnaisaineet

kärsivät. Lisäksi B1-kielten kohtalo askarruttaa. Muutosten vuoksi päättöarviointi hankaloituu, tämä etenkin jos oppilaalla on vain yksi kurssi vuodessa.

Opettajat ennakoivat tulevaisuuden koulutustarpeiden liittyvän digitalisointiin (30 %), oppimateriaaleihin (27 %), opetusmenetelmiin (20 %) ja integrointiin (8 %). Vastaajat kaipasivat myös lisää opastusta ja selvennyksiä siirtymävaiheeseen. Joillekin tieto B1-kielen varhentamisesta oli tullut yllättäen ja koska päätöksiä kunnissa ei vielä ole tehty, aiheuttaa tilanne hämmennystä.

Kentällä kaivataan lisätietoa opetussuunnitelman perusteista ja sen jalkauttamisaikataulusta sekä apuvälineitä kunta- ja koulukohtaisen opsin tekoon. Vastaajat toivoivat myös selvennystä siirtymäkaudelle, josta on sittemmin tullut valtioneuvoston päätös (OKM 14.5.2014).

Opettajat toivovat paikallista koulutusta ja omissa kunnissa pidettäviä työpajoja. Koulutuksen järjestäjän tulisi vastata täydennyskoulutuksesta, jonka tulisi tapahtua lähialueella koulupäivän aikana.

Vastauksissa kaivattiin myös tukimateriaalia, kuten innostavia esitteitä ja videoita tukemaan tiedotusta kielivalintojen yhteydessä. Kyseisen kaltaista materiaalia on ollut käytössä jo nyt mutta päivitykset saattavat olla tarpeen. Myös työelämän ja etenkin muiden oppilaiden esimerkkejä opinnoista ja kielentaidon tarpeista kaivattiin elävöittämään materiaalia. Myös vanhemmat kielivalintamateriaalin kohderyhmänä pitää huomioida.

Opettajien terveiset SRO ry:lle ja SUKOLille

Vastaajien muut terveiset SRO ry:lle ja SUKOLille olivat vaihtelevia. Osa vastauksista heijastaa opettajien masennusta ja epätoivoa sekä kertoo kentällä vallitsevasta tuohtumuksesta. Opettajat toivoivat täydennyskoulutusta kuten esim. kursseja jotka on järjestetty Svenska nu:n kanssa, kurssi teemasta Pohjoismaat ja esimerkkejä integroinnista muiden aineiden kanssa.

Vastaajat toivoivat, että yhdistys työskentelisi sen eteen, että aineenopettaja, tai vähintään erikoistunut luokanopettaja, opettaisi ruotsia alakoulussa. Yleisesti vastaajat toivovat kielitaidon ja opettajien puolesta puhuttaihin ja että yleistä ilmapiiriä parannettaisiin erilaisilla hengenkohotustoimilla. Vastaajat toivoivat positiivisen keskustelun aikaansaamista ruotsin kielestä.

Lopuksi

B1-kielen ja etenkin ruotsin kielen opetuksen varhentaminen koetaan hämmentävänä ja jokseenkin ristiriitaisena asiana. Kielenoppimisen varhennuksen katsotaan olevan postiviinen asia mutta uudistuksen toteutustapa, joka vähentää tuntimäärää ja ennakoi heikompia oppimistuloksia, saa osakseen paljon negatiivisia kommentteja. Osa vastaajista ei tunne uudistussuunnitelmia kovin hyvin, mikä saattaa aiheuttaa vastustusta, ja se ettei asiasta ole keskusteltu koulu- ja kuntakohtaisesti, aiheuttaa hämmennystä.

Opettajat ovat huolissaan kielenoppimisen heikkenemisestä ja opettajavalinnoista. Toisaalta he ovat huolissaan kielitaidon rapistumisesta pienempien tuntimäärien myötä. Huoli ei kohdistu vain omaan opetettavaan kieleen, vaan kieliin yleensä, ja A2- sekä B1-kielten tasa-arvoinen valintamahdollisuus kyseenalaistetaan. Toisaalta huolta aiheuttaa myös epätietoisuus alakoulun kielten tuntien opettajista, siitä opettavatko luokan- vai aineenopettajat alkavia B1-kieliä. Edelliset seikat aiheuttavat huolta omasta työllisyydestä. Osa vastaajista ennakoi ruotsin kielen opetuksen siirtyvän luokanopettajille, koska niin on käynyt englanninopetuksen kanssa.

Perusasteella ja lukioissa toimi keväällä 2013 noin 7 800 opettajaa joiden päätoiminen opetusaine oli jokin kieli, äidinkieli tai kirjallisuus. Kielenopettajat ovat suuri opettajaryhmä, yli kolmannes lehtoreista ja päätoimisista opettajista on kielenopettajia. Opettajat Suomessa 2013 tutkimuksen mukaan 89 % suomen perusasteen opettajista on muodollisesti päteviä. Tutkimuksesta ilmenee että keväällä 2013 perusasteella toimivien aineenopettajien pätevyysaste on pääosin 90 %. Perusasteiden ja lukioiden kieltenopettajien pätevyys oli pääosin yli 95 % yleisimmin opetetuissa kielissä (toinen kotimainen suomi ja ruotsi, englantia, espanja, italia, ranska, venäjä ja latina). Korkein pätevyysaste aineenopettajien keskuudessa lukioasteella oli saksan kielen lehtoreilla ja päätoimisilla tuntiopettajille (97,7 %) ja sen jälkeen toisen kotimaisen ruotsin (96,9 %) ja englanninopettajilla (95,2 %). (OKM 2014, s 76 - 90.) Tutkimuksesta ei kuitenkaan käy ilmi miten paljon luokanopettajat opettavat kieliä perusasteella.

Uudistuksessa nähdään myös positiivisia seikkoja, kuten opetusmenetelmien ja materiaalin laajeneminen. Digitalisointi ja integrointi nähdään myös mahdollisuuksina eikä vain haasteina. Opettajat ennakoivat tarvitsevansa täydennyskoulutusta edellä mainittuihin seikkoihin liittyen ja ennen kaikkea lisäohjeita paikallisen ops-työn käynnistämiseen.

Lähteet

SRO OPS2016 kysely, helmi – maaliskuu 2014

Kumpulainen, Timo. 2014. Opettajat Suomessa 2013. Opetushallitus
URL: http://www.oph.fi/download/156282_opettajat_suomessa_2013.pdf

OPS2016 perusteluonnokset. Opetushallitus.
URL: <http://www.oph.fi/ops2016/perusteluonnokset>

Perusopetuksen tuntijakoon siirtymiseen kolmen vuoden siirtymäaika. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Lehdistötiedote 14.5.2014.
URL: <http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2014/05/siirtyma.html?lang=fi>

Suomen kouluissa pätevät opettajat. Opetushallituksen tiedote. 25.3.2014
URL: http://www.oph.fi/ajankohtaista/tiedotteet/101/0/suomen_kouluissa_patevat_opettajat